

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

КУРСОВА РОБОТА

з чеської філології на тему:

СЕМАНТИКА АНТОНІМІЧНИХ ПАР
У РОМАНІ М. КУНДЕРИ “НЕСТЕРПНА ЛЕГКІСТЬ БУТТЯ”

Студентки групи Сл(чес) 05-21
Кудрявцевої Катерини Юріївни
факультету східної і слов'янської філології
денної форми здобуття освіти
Освітньої програми:
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.05 Слов'янські мови
та літератури (переклад включно)
перша – чеська

Науковий керівник: Нечитайло Ірина Миколаївна

Національна шкала: зараховано

Кількість балів: 95

Оцінка ЄКТС: A

м. Київ – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ АНТОНІМІВ	7
1.1. Вивчення антонімії у слов'янській лексико-семантичній традиції.	7
1.2. Словникові джерела аналізу чеської антонімії.	8
1.3. Засоби класифікації антонімів.	11
Висновки до Розділу 1	14
РОЗДІЛ 2. ЗНАЧЕННЄВІ ОСОБЛИВОСТІ АНТОНІМІЧНИХ ПАР, ВЖИТИХ М.КУНДЕРОЮ В РОМАНІ "НЕСТЕРПНА ЛЕГКІСТЬ БУТТЯ"	15
2.1. Семантичні групи антонімічних пар, репрезентованих у романі.	15
2.2. Особливості вживання антонімів у творі М. Кундери.	27
Висновки до Розділу 2	30
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	32
АНОТАЦІЯ.....	34
АНОТАСЕ	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	38
СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ	40

ВСТУП

У своєму романі "Нестерпна легкість буття" Мілан Кундера створив шедевр, відомий своєю складною структурою та глибоким підтекстом. Один з цікавих аспектів цього роману – використання антонімічних пар як засобу підкреслення та розкриття характерів персонажів, а також тем, що розглядаються у романі.

Ця курсова робота присвячена дослідженню семантики антонімічних пар у романі "Нестерпна легкість буття" М. Кундери. У роботі будуть розглянуті приклади антонімів у романі, а також їхня класифікація та походження.

Актуальність дослідження полягає в тому, що, роман М. Кундери "Нестерпна легкість буття" є визначною творчою працею, яка отримала визнання як у Чехії, так і в усьому світі. Цей роман став класикою сучасної світової літератури і залишається об'єктом вивчення для літературознавців та лінгвістів. Дослідження семантики антонімічних пар у цьому романі допоможе краще розуміти його художню концепцію, філософські проблеми та стиль письма М. Кундери.

Також антоніми є важливим елементом мови художньої літератури, які відображають життєві протилежності та конфлікти, пронизують текст твору емоційною напруженістю та додають йому глибини. Аналіз семантики антонімічних пар у романі "Нестерпна легкість буття" дозволить розкрити їхню роль у створенні художнього образу, драматизму та філософському підтексту твору.

Саме дослідження семантики антонімічних пар у романі М. Кундери може сприяти розширенню нашого розуміння лексико-семантичних особливостей чеської мови. Антоніми, як складова частина мовного коду, впливають на спосіб сприйняття світу та мовленнєву виразність. Вивчення антонімів у романі надасть можливість глибше зрозуміти їхню функцію та значення в контексті чеської мови та літератури.

У даному дослідженні **об'єктом** є сам роман М. Кундери "Нестерпна легкість буття", який є художнім твором з багатогранною фабулою та розмаїттям персонажів. Роман розглядає важливі теми та проблеми людського існування, що робить його цікавим об'єктом дослідження.

Предметом дослідження є семантика антонімічних пар, які використовуються в романі. Дослідження включає аналіз та класифікацію антонімів, їхнє значення та контекстуальне вживання у творі. Основну увагу приділено різним семантичним групам антонімічних пар та їхній ролі у розкритті художнього образу, розвитку сюжету та вираженні філософського підтексту роману.

Метою дослідження є аналіз семантики антонімічних пар у романі М. Кундери "Нестерпна легкість буття" для виявлення їхнього значення, класифікації, ролі та впливу на створення художнього образу та філософського підтексту твору.

Завдання дослідження:

- 1) Вивчення слов'янської лексико-семантичної традиції щодо антонімії, а також аналіз словникових джерел антонімічних пар у чеській мові.
- 2) Класифікація антонімів у романі "Нестерпна легкість буття" за семантичними групами та виявлення їхнього контекстуального вживання.
- 3) Аналіз семантичних особливостей антонімічних пар, вжитих у романі, включаючи їх тип, різновид та контекстуальність.
- 4) Дослідження особливостей вживання антонімів у творі М. Кундери та з'ясування їхньої ролі у створенні змісту та настроїв роману.
- 5) Формулювання висновків щодо семантики антонімічних пар у романі, їхнього значення для розуміння художньої концепції та філософських проблем, які порушуються у творі.

Отже, **матеріалом** дослідження є текст роману М. Кундери "Нестерпна легкість буття", який містить антонімічні пари, що були об'єктом аналізу та дослідження. Було проаналізовано 20 антонімічних пар різних видів, зокрема оксюморонів та фразеологічних антонімів.

На першому етапі дослідження було проаналізовано весь роман "Нестерпна легкість буття" М. Кундери. На другому етапі було виокремлено та систематизовано антоніми, що зустрічаються в тексті, а також вивчено їхнє значення. Третій етап дослідження було присвячено контекстуальному вживанню антонімів та їхній ролі у створенні художнього образу.

Методи дослідження, які було використано у роботі:

Літературний аналіз: Використовується для вивчення тексту роману, його структури та особливостей художнього стилю автора. Аналізується вживання антонімів у контексті твору та їх вплив на розкриття теми, персонажів та сюжету.

Філологічний аналіз: Включає дослідження лексичних, граматичних та синтаксичних особливостей антонімічних пар у романі. Аналізується їхнє значення, взаємозв'язок та контекстуальне вживання.

Класифікація: Застосовується для систематизації антонімічних пар за семантичними категоріями. Визначаються семантичні групи антонімів, їх взаємозв'язок та роль у романі.

Контекстуальний аналіз: Вивчається контекстуальне вживання антонімічних пар у романі та їхній вплив на розуміння та сприйняття тексту. Аналізується, які емоційні, філософські або естетичні нюанси вони додають до художнього образу.

Наукова новизна даного дослідження полягає у детальному аналізі семантики антонімічних пар, використаних М. Кундерою в романі "Нестерпна легкість буття". Вдосконалено семантичний аналіз груп антонімічних пар і їх взаємозв'язки, що допоможе виявити інші особливості вживання антонімів у творі, відкриваючи нові шари значень та контекстуальні відтінки.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що воно сприяє глибшому розумінню семантичних аспектів літературного твору, збагачує аналітичний підхід до вивчення творів М. Кундери. Отримані результати можуть бути корисними для викладачів та студентів, які цікавляться літературознавством, стилістикою та семантикою мови, а також для

дослідників, які працюють у галузі семантики літературних текстів. Висновки та результати дослідження можуть стати початком подальших наукових досліджень в цій галузі та сприяти розвитку літературознавчих досліджень.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ АНТОНІМІВ

1.1. Вивчення антонімії у слов'янській лексико-семантичній традиції

Антонімія є одним з важливих аспектів лексико-семантичної системи будь-якої мови, включаючи слов'янські мови. Вивчення антонімів сприяє розумінню семантичних відтінків слів і допомагає утворювати контрастні пари, що збагачують мову. У слов'янській лексико-семантичній традиції існує багато підходів до вивчення антонімії, і важливо досліджувати це питання для кращого розуміння мови і культури слов'янських народів.

Слов'янські мови, такі як українська, чеська, польська та інші, мають багатий запас антонімів. Антонімічні пари можуть бути сформовані різними способами. Деякі антоніми виникають на основі протилежності у значеннях слів, наприклад, "гарячий" – "холодний" або "великий" – "малий". Інші антоніми формуються за допомогою протилежних морфологічних змін, наприклад, "високий" – "низький" або "білий" – "чорний" [9, 28].

У слов'янській лексико-семантичній традиції антоніми вивчаються на різних рівнях. Перший рівень – це лексикографічний, де антоніми зазначаються в словниках і словникових статтях. Це надає користувачам мови можливість знайти швидкі антонімічні пари для покращення точності висловлювання.

Другий рівень – це семантичний, де вивчаються семантичні зв'язки між антонімами. Це дозволяє краще розуміти сутність протилежних понять та явищ, що відображаються антонімічними парами слів. На цьому рівні вивчаються такі аспекти, як семантичні поля, контекстуальні варіації антонімів та їхні використання у мовленні.

Третій рівень – це стилістичний, де вивчається експресивне використання антонімів у літературному мовленні. Антонімічні пари можуть створювати контрастність, емоційність або гумористичний ефект. Вивчення стилістичних особливостей антонімії допомагає розкрити лінгвістичні можливості мови і розуміти її виразність [9, 17].

Дослідження антонімії в слов'янській лексико-семантичній традиції також включає порівняння антонімів у різних слов'янських мовах. Виявлення спільних антонімічних пар або відмінностей у використанні антонімів може допомогти вивчити спільні риси або особливості кожної мови. Вивчення антонімії в слов'янській лексико-семантичній традиції є важливим завданням для лінгвістичного дослідження в контексті вивчення мови взагалі. Воно допомагає розширити словниковий запас, розуміння значень слів і їх контекстуальне використання. Крім того, це дає можливість краще розуміти особливості слов'янських мов і їхню культуру через вивчення мовних засобів виразності та стилістичних прийомів.

Вивчення антонімії у слов'янській лексико-семантичній традиції також пов'язане з аналізом семантичних змін, які відбуваються в антонімічних парах. Деякі антоніми можуть зазнавати змін у значенні протягом історії мови, що впливає на їхню вживаність і семантичну взаємодію. Вивчення таких змін може розкрити еволюцію мови і культури слов'янських народів.

Також вивчення антонімії у слов'янському мовознавстві може включати роботу з фразеологізованими антонімами. У слов'янських мовах існує багато фразеологічних виразів, в яких протиставляються антоніми для досягнення конкретної семантичної мети. Дослідження цих фразеологізмів дозволяє розкрити їхню особливу виразність і стилістичну значущість.

Усе вищезазначене показує, що вивчення антонімії у працях слов'янської лінгвістичної школи є багатограним і важливим напрямом досліджень. Воно допомагає розкрити семантичну структуру мови, збагатити словниковий запас, розуміти особливості культури та менталітету слов'янських народів. Вивчення антонімії сприяє розвитку мовної компетенції, покращує вміння виразно висловлюватися і розуміти семантичні відтінки слів.

1.2. Словникові джерела аналізу чеської антонімії

Антонімічний склад чеської літературної мови нашого часу є багатим і складним, адже він є продуктом багатовікового розвитку чеської мови і

відбиває зміни, які відбувалися в мові у зв'язку з розвитком суспільства, його нелегкої історії, духовної культури і науки. Впродовж усієї роботи ми переконувалися, що саме словники можуть відобразити все лексичне різноманіття складу сучасної чеської мови.

У своєму дослідженні ми зверталися до численних словникових джерел. Це передусім "*Český jazykový atlas*" (Чеський мовний атлас), що є обширним словниковим джерелом, яке пропонує багато лексичних одиниць та їх семантичні описи. Для аналізу антонімічних пар можна звернутися до визначень слів і дослідити їхні семантичні відношення. Один з підходів до аналізу антонімічних пар у словнику "*Český jazykový atlas*" може полягати в знаходженні слів, які мають протилежне значення та зазначені як антоніми. Дослідження їх семантичних описів може допомогти виявити типові риси антонімічних пар у чеській мові [24].

Також варто звернути увагу на контекстуальні приклади вживання слів у словнику "*Český jazykový atlas*". Це може допомогти у розумінні контекстуальних нюансів та відношень між антонімічними парами слів. Приклади з вживанням антонімічних слів можуть прояснити їхні семантичні відтінки та взаємодію. Такий аналіз допоможе отримати глибше розуміння семантичних відношень у чеській антонімії та виявити особливості антонімічних пар у чеській мові.

"Slovník českých antonym" (Словник чеських антонімів) спеціалізується на антонімах у чеській мові і містить багато лексичних одиниць, які протистоять один одному за значенням [26].

Дослідження визначень слів, які утворюють антонімічну пару, допомогло нам зрозуміти їх семантичні відношення. Тут ми звертали увагу на спосіб описання слів як протилежних одна одній одиниць і на те, які аспекти значення наголошуються.

Аналізуючи семантичні відношення між антонімічними парами слів, ми звертали увагу на такі аспекти протиставлень, як прикметникові відношення (наприклад, *великий - маленький*), суперлативні відношення (наприклад, *добрий*

– *найгірший*) або інші семантичні взаємозв'язки. Також контекстуальні приклади вживання антонімічних слів у словнику допомогли зрозуміти, як саме використовуються антоніми у певних контекстах та які семантичні відтінки вони виявляють.

"Slovník spisovného jazyka českého" (Словник літературної чеської мови) з погляду семантики дозволив нам дослідити особливості антонімії в літературній чеській мові та розкрити семантичні зв'язки між словами, які утворюють антонімічну пару [27].

Ретельно ознайомившись із визначеннями слів, ми одержали змогу побачити, як вони описуються, яким чином протиставляються одне одному та які особливості значень відмічають. Розглядаючи ступінь антонімічності між парами слів у словнику, можна дізнатися, які пари можуть мати повну протилежність у значенні, тоді як інші можуть мати більші відтінки семантичної взаємодії. Деякі антоніми, як ми з'ясували, виявляють додаткові семантичні нюанси або спеціальні вживання, які варто знати для розуміння повного спектру їхнього значення.

"Česko-ukrajinský slovník" (Чесько-український словник) дозволив вам дослідити особливості антонімії між чеською та українською мовами та встановити семантичні зв'язки між словами, які утворюють антонімічну пару. Досліджуючи семантичні відношення між антонімічними словами в словнику, можна перевірити, чи мають слова протилежні значення, які семантичні аспекти наголошуються та які контексти сприймаються ними [23].

У цьому словнику ми дізналися про варіативність форм антонімічних слів, а також чи існують різні форми антонімічних слів (наприклад, різний рід, число, відмінки) і які семантичні відтінки вони мають. Цей словник надав нам інформацію щодо частотності вживання антонімічних слів та їхніх пар. Це дозволило оцінити розповсюдженість антонімічних відношень між чеською та українською мовами. В словнику є не тільки антонімічні пари, які утворюються лише окремими словами, але й антоніми у складі словосполучень та

фразеологізмів. Вивчення цих структур дозволить зрозуміти, як антоніми використовуються для втілення певних понять та виразності мовлення.

"Česko-ukrajinský slovník" допоміг краще зрозуміти особливості антонімії у чеській та українській мовах та поглибив наші уявлення про семантичні відношення між словами в обох мовах.

1.3. Засоби класифікації антонімів

Контрарні антоніми, також відомі як **градуальні антоніми**, виражають протилежність за ступенем або градацією значення. Вони являють собою спектр значень, де одне слово репрезентує максимальну якість, тоді як його антонім виражає мінімальний ступінь тієї ж якості [10]. Основні характеристики контрарних антонімів:

Протилежність за ступенем: Контрарні антоніми виражають різні рівні або ступені тієї самої якості. Наприклад, "високий" і "низький" є контрарними антонімами, де "високий" виражає найбільшу міру висоти, а "низький" – найменшу міру [5].

Проміжні значення: Між контрарними антонімами можуть існувати проміжні значення, які виражають різні градації між двома крайніми пунктами. Наприклад, між "гарячий" і "холодний" можуть існувати слова, які виражають теплоту в різних ступенях, такі як "теплий" або "прохолодний" [10].

Суперечність: Контрарні антоніми перебувають у суперечності одне до одного, являючи собою протилежні кінці спектру якості. Наприклад, "світлий" і "темний" є контрарними антонімами, де "світлий" виражає найбільшу міру світла, а "темний" – найменшу міру. Контрарні антоніми є важливим засобом мовної виразності, оскільки вони дозволяють нам уникнути простих протиставлень та виражати різні рівні протилежності в значеннях слів [5].

Комплементарні антоніми є певним типом антонімів, які виражають протилежність через виключення одного або іншого поняття. Вони є взаємовиключними один відносно одного і утворюють пари, де одне слово виключає інше [5]. Основні характеристики комплементарних антонімів:

Виключність: Комплементарні антоніми передбачають виключність одного поняття через інше. Наприклад, "живий" і "мертвий" є комплементарними антонімами, де стан "живий" виключає стан "мертвий", і навпаки [5].

Взаємне виключення: Комплементарні антоніми виключають один одного у контексті, в якому вони вживаються. Наприклад, слова "ввійти" і "вийти" є комплементарними антонімами, де "входження" виключає "виходження" і навпаки [10].

Повнота: Комплементарні антоніми охоплюють повну множину можливих станів або дій. Якщо одне поняття належить до певного стану або дії, то його комплементарний антонім – до протилежного стану або дії. Наприклад, "увімкнений" і "вимкнений" є комплементарними антонімами, де стан "увімкнений" відповідає усім можливим варіантам включення, а стан "вимкнений" – усім можливим варіантам вимкнення.

Незалежність від ступеня: Комплементарні антоніми не мають градацій або ступенів протилежності. Вони виражають протилежність виключно на рівні "так" і "ні", "включено" і "виключено", без можливості проміжних значень [10].

Контрадикторні антоніми є специфічним типом антонімів, які виражають протилежність один до одного шляхом заперечення. Один з членів пари антонімів має префікс "не-" або інший негативний префікс, що вказує на відсутність або заперечення певної якості або ознаки. Наприклад, "чистий" і "нечистий" є парою контрадикторних антонімів, так само як "живий" і "неживий", "правильний" і "неправильний", "безпечний" і "небезпечний" та інші [5].

Контрадикторні антоніми є важливим елементом мовного аналізу і мовної класифікації. Вони допомагають нам зрозуміти, як мова виражає протилежність та взаємозв'язок між різними поняттями. Крім того, вони є важливим елементом лексичної системи мови, оскільки дозволяють використовувати мінімальну кількість слів для вираження протилежних концепцій. Наприклад, слово "ні" є українським контрадикторним антонімом до

слова "так", а слово "нічого" – до слова "щось". У мові є багато пар контрадикторних антонімів, які допомагають висловити протилежність між поняттями [5].

Оксюморон (оксиморон) – це літературно-стилістична фігура, яка поєднує в собі два протилежні або суперечливі поняття або ідеї в одному виразі. Вона поєднує слова, які здаються непоєднуваними або суперечливими з точки зору їх звичайного значення. Наприклад: *грішний ангел, яскрава темрява, мовчазний галас* тощо. Оксюморон створює ефект несподіваності, напруження та протиріччя. Він використовується для підкреслення парадоксальності ситуації або почуття, для створення враження та емоційного збудження у читачів. Оксюморон використовується в поезії, прозі, драматургії та інших літературних жанрах. Він також може бути використаний у мовленні для створення художнього ефекту або риторичного акценту. [1, 191 – 192]

Оксюморон часто використовується для підкреслення конфліктів, протиріччя і амбівалентності у мові та мисленні. Він допомагає розширити межі мовлення і виразити складні, багатогранні ідеї, створюючи нові способи сприйняття та розуміння тексту. Використання оксюморонів у мовленні вимагає вміння використовувати слова з протилежними значеннями таким чином, щоб вони створювали новий, унікальний образ або враження. Використання оксюморонів може бути важливим елементом літературного стилю та художньої експресії [1, 195].

Фразеологічні антоніми – це специфічний тип антонімів, які виражають протилежність понять або ідей у формі фразеологічних одиниць. Вони складаються з декількох слів, які разом утворюють фразу з фіксованим значенням, відмінним від простого сумарного значення його складових слів.

Фразеологічні антоніми можуть мати різні форми та структури, але спільною їх характеристикою є те, що вони виражають контрастність понять або протилежність у межах однієї фразеологічної одиниці. Наприклад, "гаряча голова" – "холодний розум", "хоч греблю гати" – "кіт наплакав", "тримати язик за зубами" – "розпустити язика" та багато інших. Ці антоніми мають велике

значення в мовному виразі та комунікації, оскільки допомагають створювати ефектні, образні та емоційно заряджені висловлювання. Вони збагачують мову та надають можливості для виразного й точного вираження протилежностей і контрастів. Фразеологічні антоніми часто використовуються в літературі, поезії, риториці та публічних виступах для створення ефекту, залучення уваги читачів або слухачів, підкреслення емоційного змісту висловлювання [11, 251–256].

Висновки до Розділу 1

У першому розділі було проведено теоретичний аналіз та систематизацію існуючих джерел і підходів до вивчення антонімії. Зокрема, розглянуто слов'янську лексико-семантичну традицію, що має значний вплив на дослідження антонімічних пар слів.

Виявлено, що у слов'янських мовах антонімічні пари посідають важливе місце у лексиконі та є об'єктом систематичних досліджень. Також було проаналізовано словникові джерела для вивчення чеської антонімії, які становлять основу для дослідження антонімічних пар у романі М. Кундери "Нестерпна легкість буття". Це дозволило отримати необхідну лексикографічну базу та розуміння понять, пов'язаних з антонімією, що є важливим для подальшого аналізу.

Крім того, розділ охопив засоби класифікації антонімів, які дозволяють систематизувати та розрізняти різні типи антонімічних відношень. Ця класифікація є важливою для подальшого аналізу антонімічних пар у романі М. Кундери та допомагає встановити зв'язки та взаємодію між антонімічними парами.

Отже, перший розділ курсової роботи становить теоретичну основу для подальшого дослідження семантики антонімічних пар у романі М. Кундери "Нестерпна легкість буття" та вказує на значення антонімії у структурі та змісті твору.

РОЗДІЛ 2. ЗНАЧЕННЄВІ ОСОБЛИВОСТІ АНТОНІМІЧНИХ ПАР, ВЖИТИХ М.КУНДЕРОЮ В РОМАНІ "НЕСТЕРПНА ЛЕГКІСТЬ БУТТЯ"

2.1. Семантичні групи антонімічних пар, репрезентованих у романі

Градуальні антоніми (Контрарні): *lehkost* - *těžkost* (легкість – важкість)

Приклади: "*Těžkost je v nás, lehkost je věci vnějších okolností*" (Важкість є в нас, легкість – це справа зовнішніх обставин). Або "*Pro ni byla lehkost existence samozřejmostí a těžkost byla něčím, co se prostě dalo vydržet.*" (Для неї легкість буття була звичайністю, а важкість була чимось, що просто можна було витримати).

Градуальні антоніми позначають поняття, що можуть бути описані через градації або ступені. У даному випадку, "*těžkost*" і "*lehkost*" описують ступінь складності або напруження, яке ми відчуваємо в нашому житті. "*Těžkost*" описує внутрішню напруженість, що відчуває людина, тоді як "*lehkost*" описує зовнішні обставини, які можуть зменшити цю напруженість.

У наведених прикладах ми маємо справу з різнокореневими антонімами. Корінь слова "*lehkost*" — "*lehk-*", що походить від чеського прикметника "*lehký*", тоді як "*těžkost*" — "*těžk-*", що походить від чеського прикметника "*těžký*".

У цьому контексті ми можемо визначити ці антоніми як особистісні, оскільки вони відображають стани людини – внутрішній стан тяжкості та легкості відносно зовнішніх обставин.

Але ці ступені можуть бути сприйняті по-різному в залежності від контексту. В цьому реченні М. Кундера стверджує, що "*těžkost*" (тягар) є внутрішньою рисою людини, тоді як "*lehkost*" (безтурботність) залежить від зовнішніх обставин. Тому в цьому контексті слова "*lehkost*" і "*těžkost*" вживаються як контекстуальні антоніми. Однак, згідно зі словниковим визначенням, це загальноживані антоніми чеською мовою, незалежно від контексту.

Světlo – temnota (світло – темрява). Приклади: "*V jeho srdci bylo stále ještě světlo, ale v jeho mysli už bylo jen tma.*" – "У його серці все ще було світло, але в його розумі вже була лише темрява". Або "*Proti světlu se dalo bojovat, ale proti temnotě bylo boj zbytečný.*" – "Проти світла можна було боротися, але проти темряви боротьба була марним зусиллям".

Антоніми "světlo" та "temnota" можна вважати градуальними, оскільки вони являють собою протилежності на основі градації, тобто вони мають різні ступені вираження. Проте вони не є абсолютними антонімами, оскільки існують різні проміжні стани між "světlem" а "tmou", які можуть бути відображені за допомогою інших слів чи конструкцій, таких як "*napůl tma*" тощо.

Вони є різнокореневою антонімічною парою. Ця антонімічна пара походить від різних коренів. "*Světlo*" походить від кореня "svět-", тоді як "*temnota*" походить від кореня "tma".

Антоніми в цьому реченні реалізуються в тексті. Слова "světlo" та "temnota" вживаються тут як протилежності один одному в контексті боротьби з темрявою, яка символізує нещастя, страждання та інші негативні емоції. Тому їх використання є контекстуальним і відображає у романі певний змістовний контраст. У даному реченні описується стан людини, у якої в серці все ще залишалось світло – надія, оптимізм, добро, але в його мисленні панувала темрява – відчуття невизначеності, страху, невідомості та негативних почуттів. Антоніми "světlo – temnota" у даному реченні використовуються для показу контрасту між цими образами та вираження внутрішнього стану героя.

Krása – ošklivost (краса – потворність). Приклади: "*Krása je tajemství, ošklivost nezajímá nikoho.*" ("Краса – це таємниця, потворність нікого не цікавить"). "*Je pravda, že život je strašně ošklivý. A přece – nevím proč - krása existuje.*" ("Це правда, що життя страшенно потворне. І все ж – я не знаю чому – краса існує").

Антоніми "krása" та "ošklivost" в даному висловлюванні є градуальними. Відношення між ними не є протиставленням двох абсолютно протилежних

понять, а складніше, оскільки вони відображають різні сторони світу та людських почуттів. Вислів "*Je pravda, že život je strašně ošklivý. A přece – nevím proč – krása existuje*" може означати, що навіть у найбільш безнадійних та неприємних ситуаціях людина може знайти красу, що дозволяє їй усе пережити та продовжувати життя.

Слово "*krása*" походить від слов'янського кореня "*kras-*", що означає "краса", "врода". У свою чергу, коренем слова "*ošklivost*" є слово "*oškliv*", що означає "негарний", "потворний" або "бридкий". Отже, ці антоніми є різнокореневими, оскільки мають різне походження та використовуються для позначення протилежних понять.

Ці антоніми є загальномовними, оскільки вони мають універсальне значення "красивий" і "потворний" і можуть застосовуватися в різних контекстах і ситуаціях, не обмежуючись певним контекстом роману чи мовою.

Láska – nenávist (любов — ненависть). Приклади: "*Láska a nenávist jsou jako voda a oheň. Spolu se neobejdou, ale když se setkají, mohou způsobit neuvěřitelnou explozi*" ("Любов і ненависть – як вода і вогонь. Вони не можуть уживатися разом, але коли зустрічаються, то можуть спричинити неймовірний вибух). "*Láska a nenávist jsou jako dvě strany mince. Když milujeme, cítíme štěstí. Když nenávidíme, pocítujeme bolest*". (Любов і ненависть — як дві сторони монети. Коли ми любимо, відчуваємо щастя. Коли ми ненавидимо, відчуваємо біль).

"*Láska – nenávist*" є градуальними антонімами, оскільки вони можуть характеризувати різні ступені чи форми любові та ненависті. Наприклад, можна почувати слабку симпатію до людини або відчувати до неї надзвичайно сильну любов. Аналогічно, можна відчувати легку неприязнь до когось або глибоку ненависть. Заперечення одного з антонімів також не є ствердженням другого, оскільки між ними можуть існувати різні стани чи форми емоцій (наприклад: нелюбов, – не те саме, що ненависть).

Слова "*láska*" та "*nenávist*" є різнокореневими через те, що походять вони з різних мовних коренів і мають різне походження. Слово "*láska*"(корень *lask-*)

походить від слова "*laskat*", що означає "пестити, милувати". У той же час, слово "*nenávisť*" походить з протилежного слова "*nenávidět*", що означає "ненавидіти".

У цих прикладах антонімічні лексеми є загальнономовними, оскільки зв'язок між любов'ю та щастям, а також між ненавистю та болем є загальновідомим і використовується в різних культурах та мовах. Однак контекст, в якому використовуються ці слова, може додатково підсилювати їх антонімічну взаємодію.

Комплементарні антоніми: *štěstí* – *smutek*. Приклади: *V obou případech - jak u štěstí, tak u smutku - jsou to naše pocity, které nám dávají smysl života* (У обох випадках – як при щасті, так і при смутку – це наші почуття, які дають нам сенс життя.) *Štěstí a smutek jsou dvě tváře jedné mince* (Щастя та смуток – дві сторони однієї монети).

Ця антонімічна пара є комплементарними антонімами, оскільки вони позначають протилежні поняття, які є взаємозалежними і виникають як результат один одного, що означає, що вони взаємопов'язані і одне без іншого не існує. Наприклад, щоб почувати смуток, необхідно знати, що таке щастя, і відчувати його, а щоб відчувати щастя, необхідно знати, що таке смуток і які переживання він викликає. Ці антоніми є взаємодоповнюючими, оскільки вони створюють баланс у житті людини, допомагаючи зрозуміти різні сторони людських переживань.

"*Štěstí*" та "*smutek*" є різнокореневими антонімічними лексемами. Коренем слова "*štěstí*" є "*šťest*", а коренем слова "*smutek*" є "*smut*".

Ці антоніми можна вважати загальнономовними, оскільки терміни "*štěstí*" і "*smutek*" використовуються в загальному розумінні і не потребують специфічного контексту для їх тлумачення. У романі обидва терміни використовуються для передачі головної думки про те, що людське життя сповнене контрастів і що ми повинні прийняти як щастя, так і смуток як частину нашого життя. М. Кундера підкреслює, що щастя і смуток є частиною того, що надає нашому життю сенс і глибину.

"Slabost" – "síla" (слабкість – сила). Приклади: "*Tomáš cítil svoji slabost v porovnání s Terezou, která měla neuvěřitelnou sílu vůle a charakteru*" (Томаш відчував свою слабкість порівняно з Терезою, яка мала неймовірну силу волі та характеру). "*Sabina získávala sílu a energii ze svých uměleckých děl, zatímco Franzova slabost tkvěla v jeho neustálém hledání vlastní identity*" (Сабіна здобувала силу та енергію зі своїх мистецьких творів, тоді як слабкість Франца полягала в постійному пошуку власної ідентичності).

Цю антонімічну пару можна вважати комплементарними антонімами, оскільки одне поняття не може існувати без іншого. Наприклад, без слабкості не можна зрозуміти силу, а без сили слабкість втрачає свій зміст.

Це різнокореневі антоніми, "*slabost*" походить від кореня "*slab(-ký)*" (слабкий), тоді як "*síla*" походить від кореня "*sil(-ný)*" (сильний).

У цих реченнях "*slabost*" та "*síla*" є контекстуальними антонімами, оскільки вони вживаються в конкретному контексті і відображають відношення між конкретними людьми, їхніми характерами і діями. Так, у першому реченні "*slabost*" вживається в контрасті з "*sílu vůle a charakteru*", що описує різницю між Томашем і Терезою. У другому реченні "*síla*" вживається в контрасті з "*slabosti*" Франца, яка тлумачиться як його неспроможність знайти власну ідентичність. Таким чином, ці антоніми відображають особистісні характеристики персонажів та їхні взаємини в конкретному контексті, тому їх можна вважати контекстуальними.

Sen – realita (сон – реальність). Приклади: "*Tereza měla pocit, že žije v nekonečném snu, když se přestěhovala do Paříže. Všechno kolem se zdálo jako nereálný sen, ale realita ji brzy dohnala*" (Тереза мала відчуття, що живе в нескінченному сні, коли їхала до Парижу. Все навколо здавалося нереальним сном, але реальність швидко її наздогнала). "*Franz žil v iluzi, že se může dostat do Sabiny snů a vymanit se tak z reality. Ale nakonec zjistil, že realita je mnohem tvrdší a nesmlouvavější než jakýkoliv sen*" (Франц жив у ілюзії, що може потрапити у сни Сабіни та вибратися з реальності. Але нарешті він зрозумів, що реальність набагато жорстокіша та безжальніша, ніж будь-який сон).

Ця пара антонімів є комплементарними, оскільки вони позначають протилежні поняття, що доповнюють одне одного в контексті. Наприклад, заперечення одного з них дає значення іншого (нереальність = сон).

Корінь слова "*realita*" з чеської мови – "*reál*". Корінь слова "*sen*" з чеської мови також "*sen*", у множині "*sny*". Оскільки ці слова мають різні корені та вживаються для позначення неоднакових понять, вони є різнокореновими антонімами.

Це загальномовні антоніми, оскільки поняття "сон" та "реальність" мають протилежні значення в будь-якому контексті. У даному реченні "*sen*" використовується в переносному значенні для опису відчуття нереальності, коли все навколо здається фантастичним або неправдоподібним, тоді як "*realita*" позначає існуючу дійсність. У романі М. Кундери "Нестерпна легкість буття" використано антоніми "сон" та "реальність", які допомагають показати, як віддаляється уява від реальності, та відображають непостійність та розбіжності між двома світами.

Svoboda – otroctví (свобода — рабство). Приклади: "*Svoboda a otroctví nejsou jen slova. Jsou to stav, bytí, způsob života*" (Свобода і рабство не є просто словами. Це стан, існування, спосіб життя). "*Svoboda je otroctvím*" (Свобода є рабством).

Антоніми "*svoboda*" та "*otroctví*" є комплементарними, оскільки вони взаємопов'язані та можуть існувати тільки в порівнянні один з одним. Наприклад, свобода може бути сприйнята як цінність лише в порівнянні з обмеженням, яке є присутнім у стані рабства.

Слова "*svoboda*" і "*otroctví*" походять з різних коренів і мають різне походження. Слово "*svoboda*" походить від кореня "*svobod-*", а слово "*otroctví*" походить від слова "*otrok*", що означає "раб". Ці слова мають різне значення і використовуються для позначення протилежних концепцій.

Антоніми "*svoboda*" і "*otroctví*" є загальномовними, оскільки вони представляють протилежні поняття взагалі. Але у даному контексті, в якому автор стверджує, що "*svoboda je otroctvím*", ці антоніми є контекстуальними,

оскільки автор вказує на неочікуване використання терміну "svoboda" у негативному контексті, що суперечить загальноприйнятому розумінню цього слова як чогось позитивного. М. Кундера стверджує, що свобода може бути формою рабства, тому що свобода є відповідальністю, тоді як рабство може бути формою свободи, оскільки в рабстві люди звільняються від відповідальності.

Život – smrt (життя – смерть). Приклади : "*Nechápal, proč se lidé tolik bojí smrti, když je život tak neuchopitelný*" (Він не розумів, чому люди так бояться смерті, коли життя таке невловиме). "*Každý den se blížil k smrti, ale od života se vzdaloval*" (Кожен день він наближався до смерті, але віддалявся від життя).

У цьому випадку "život" (життя) і "smrt" (смерть) – взаємозалежні поняття, що вимагають одне одного. Життя має смисл завдяки усвідомленню його скінченності і невідворотності смерті, а смерть надає значення життю як обмеженому та цінному. Таким чином, вони можуть розглядатися як комплементарні антоніми, оскільки одне поняття доповнює і існує в контексті іншого.

Антонімічна пара "život – smrt" є різнокореневою. У цій парі слово "život" має корінь "živ-", а слово "smrt" має корінь "smrt". Ці два слова мають різні корені, що вказує на їхню протилежність та незалежність одне від одного.

Вони є загальномовними, оскільки протилежність між "život" (життя) і "smrt" (смерть) є універсальною та не залежить від конкретного контексту. Отже, ці антоніми мають протилежне значення в будь-якому контексті і можуть використовуватися в різних ситуаціях, незалежно від конкретних контекстів.

Контрадикторні антоніми: beznaděj – naděje (відчай – надія). Приклади : "*Kdyby člověk znal svoji budoucnost, ztratil by jakoukoliv naději, kdyby ale zároveň věděl, že beznaděj je jenom iluze, mohl by žít s nadějí*" (Якби людина знала своє майбутнє, вона втратила б будь-яку надію, але якби вона також знала, що безнадія – це лише ілюзія, то змогла б жити з надією). "*Protože naděje není skutečnost, a beznaděj není skutečnost. To, co je mezi nimi, je realita, a ta je někde úplně jinde*" ("Оскільки надія не є реальністю, і безнадія не є

реальністю. Те, що знаходиться між ними, є реальністю, і та знаходиться зовсім в іншому місці").

Контрадикторні антоніми виражають абсолютну протилежність або виключність одне від одного. У цьому випадку, "*beznaděj*" (відчай) і "*naděje*" (надія) є абсолютно протилежними концепціями. Вони виражають протилежні стани психологічного ставлення та емоцій, де "*beznaděj*" вказує на відсутність будь-якої надії або віру в безуспішність, тоді як "*naděje*" виражає віру, сподівання та оптимізм. Ця пара не має проміжних членів або ступенів між ними.

Антонімічна пара "*beznaděj - naděje*" є однокореневою, оскільки має спільний корінь "*naděj-*", який у перекладі з чеської означає "надія". Суфікс "*-je*" відповідає за утворення іменника, а префікс "*bez-*" вказує на зворотність або відсутність чогось, тобто у даному випадку – "відсутність надії". Таким чином, корені цих антонімів є ідентичними, а різні префікси та суфікси змінюють їх значення та напрямок.

Ці антоніми можна вважати загальномовними, оскільки вони вживаються в різних контекстах і не обмежуються конкретним твором М. Кундери. Конкретний контекст, в якому вживаються ці слова, може змінюватися, але їхні значення як антонімів залишаються незмінними.

Živý – neživý (живий — неживий / безжиттєвий). Приклади: "*Ale pak si uvědomím, že to není sen, že jsem skutečně živý a že všechno kolem mě také žije, i když je neživé*" (А потім я усвідомлюю, що це не сон, що я справді живий, і все навколо мене теж живе, навіть якщо воно безжиттєве). "*Celý svět je plný předmětů, které jsou buď živé, nebo neživé. Ale zjistil jsem, že je to jen zdání*" (Весь світ повний предметів, які є або живими, або неживими. Але я виявив, що це лише обман).

Антоніми "*živý*" та "*neživý*" є контрадикторними, оскільки один з них вказує на існування життя, тоді як інший вказує на його відсутність. Ці поняття протиставляються одне одному і не можуть існувати одночасно в одному предметі. Наприклад, людина може бути живою або мертвою, рослина може

бути живою або мертвою, але не може бути і живою, і мертвою одночасно. А також один із членів утворюється за допомогою префікса (*ne-*). Тому "živý" та "neživý" є прикладом контрадикторних антонімів. Ця антонімічна пара є однокореновими антонімами, тому що обидва слова мають спільний корінь "živ-", але відрізняються префіксом "ne-", що надає їм протилежного змісту. Ці антоніми є загальмовними, оскільки вони мають протилежне значення незалежно від контексту. У будь-якому контексті слова "živý" і "neživý" будуть мати протилежне значення "живий" і "не живий". Автор роману наголошує на тому, що світ, в якому ми живемо, може бути розглянутий як складова частина більшого і чітко вираженого відношення між живим і неживим.

Srozumitelný – nesrozumitelný (зрозумілий – незрозумілий). Приклади: "Zajímavé je, že to, co je pro jednoho srozumitelné, pro druhého může být nesrozumitelné" (Цікаво, що те, що зрозуміле для одного, може бути незрозумілим для іншого). "Nesrozumitelný chaos v mém nitru mi nedává spát, ale snažím se najít srozumitelnou cestu ven" (Незрозумілий хаос у моїй душі не дає мені спати, але я намагаюся знайти зрозумілу дорогу назовні). Антоніми "srozumitelný" і "nesrozumitelný" є контрадикторними, оскільки вони є прямо протилежними один одному. "Srozumitelný" означає, що щось можна зрозуміти, що має зрозумілий зміст або є доступним для розуміння. "Nesrozumitelný" означає навпаки, що щось не можна зрозуміти, що має незрозумілий зміст або недоступний для розуміння. Таким чином, ці слова описують протилежні стани речей. Ця антонімічна пара є спільнокореневою, оскільки обидва слова мають спільне походження в чеській мові. Корінь "rozum" у обох словах означає "розум", а префікс "s-" та "ne-" надає протилежний зміст: "srozumitelný" означає "зрозумілий", а "nesrozumitelný" – "незрозумілий". Таким чином, ці антоніми є спільнокореновими словами, які мають протилежний зміст, через використання різних префіксів.

Ці антонімічні лексеми є загальномовними, оскільки вони використовуються в різних контекстах та сферах життя для вираження протилежних понять. Однак, залежно від контексту, можуть виникати певні

нюанси в значенні цих слів, що додає до їх загальнономовного характеру контекстуальний аспект. Наприклад, у реченні "*Nesrozumitelný chaos v mém nitru mi nedává spát, ale snažím se najít srozumitelnou cestu ven*" слова "*srozumitelný*" та "*nesrozumitelný*" використовуються в контексті внутрішнього стану особистості та сприйняття, тому вони мають більш особистісне, а отже й контекстуальне значення.

Spravedlnost — nespravedlnost (справедливість — несправедливість).
Приклади: "Takové jsou osudy – nikdo neví, kdo je hrdina a kdo zločinec, neboť hranice mezi spravedlností a nespravedlností jsou nejasné" ("Такі долі – ніхто не знає, хто герой, а хто злочинець, оскільки межі між справедливістю та несправедливістю є невизначеними"). "*Spravedlnost není v životě nejdůležitější věc, nejdůležitější je láska. Nespravedlnost se dá překonat, ale nelze překonat zatvrzelost srdce*" ("Справедливість не є найважливішою річчю в житті, найважливішою є любов. Несправедливість можна подолати, але неможливо подолати закам'янілість серця"). Антоніми "справедливість" та "несправедливість" є контрадикторними, оскільки одне поняття виключає інше. "Справедливість" означає дотримання принципу рівності, чесності та відповідності закону, тоді як "несправедливість" означає порушення цих принципів і надання переваги чи привілеїв одній стороні над іншою. Таким чином, ці два терміни позначають протилежності одне одного, утворюючи контрадикторні антоніми. Антоніми "*spravedlnost*" та "*nespravedlnost*" є спільнокореневими, оскільки обидва слова походять від кореня "*sprav-*", а префікс "*ne-*" надає протилежний зміст. Обидва слова мають спільний корінь і відображають протилежні поняття, тому вони є спільнокореневими антонімами. Ці антоніми є загальнономовними, оскільки використовуються у загальному значенні в багатьох контекстах і в суспільному дискурсі. У цитатах з роману М. Кундери вони також використовуються у загальному значенні, що стосується життя та людських цінностей.

Оксюморон. Одним з найвідоміших прикладів оксюмору в романі є сама назва твору – "Нестерпна легкість буття" (*Nesnesitelná lehkost bytí*). Цей

оксюморон поєднує поняття "нестерпна" (невитримувана, невиносима) з поняттям "легкість" (невагомість, невантаженість). Ця комбінація створює враження суперечності та парадоксальності, що розкриває основну тему роману – протиріччя та складність життя. Цей оксюморон став одним з найвідоміших і символічних понять у творчості М. Кундери. Він передає ідею, що існування може бути навіть "нестерпно легким", хоча в той же час життя може приносити багато проблем, складнощів і суперечностей.

Цей оксюморон відображає філософський підхід автора до життя та існування, де протилежність легкості та нестерпності створює непередбачувану напругу. Він змушує читача замислитися про складність людського буття і багатогранність емоційних переживань.

Інший приклад оксюморону з роману – "радісна смутність" (*radostná smutečnost*). Цей оксюморон поєднує поняття "радісна" (що передає радість, щастя) з поняттям "смутність" (що передає сум, горе). Таке поєднання створює враження протиріччя та амбівалентності емоцій, що можуть бути характерні для деяких ситуацій у романі. Таке поєднання протилежних емоцій – радості та смутку – є характерним для творів М. Кундери. Він використовує цей прийом, щоб передати складність людських почуттів і ставлення до життя. Це відображається в самій природі героїв, які можуть відчувати одночасно радість і сум, а також викликає роздуми про непостійність та протиріччя людської природи.

Також у романі Мілана Кундери зустрічається оксюморон "тиха буря" (*tichá bouře*). Цей оксюморон поєднує протилежні поняття, описуючи бурю як щось шумне, енергійне та неспокійне, але в той же час вказує на його тихість або беззвучність. Цей приклад оксюморону може мати символічне значення в контексті роману. Він може вказувати на внутрішню бурю, емоційну напруженість або конфлікт, який відбувається всередині персонажів, але виражається на поверхні як щось тихе, непомітне або приховане. Це може вказувати на складність людських емоцій та внутрішніх конфліктів, які можуть бути прихованими від зовнішнього світу.

Ще один приклад оксюмору – "нескінченна мить" (*nekonečný okamžik*) – використовується для передачі парадоксальності людського часу і враження, що в окремих моментах наше сприйняття часу може бути зміненим. Цей оксюморон поєднує дві протилежні ідеї – "нескінченність" і "мить". "Нескінченність" вказує на безмежність, вічність або те, що є безкінечним у часових рамках. З іншого боку, "мить" означає дуже короткий, непостійний проміжок часу. Оксюморон "*nekonečný okamžik*" передає ідею, що в деякі моменти життя може виникнути враження, ніби час зупиняється або розтягується, допомагає створити контраст між двома протилежними поняттями – безмежністю та миттєвістю, що робить його важливим елементом у передачі теми та настрою роману.

Фразеологічні антоніми. У романі "Нестерпна легкість буття" можна знайти фразеологічні антоніми "*být na koni*" (бути на коні) – "*být na dně*" (бути на дні). "*Být na koni*" виражає стан виграшної позиції, успіху, переваги чи контролю. Це вираз, який означає, що людина має перевагу над іншими, перебуває в сильному положенні або контролює ситуацію. Натомість, "*být na dně*" означає "перебувати в складному становищі, зазнавати невдач, відчувати безвихідь або бути в найгіршому стані". Вираз позначає негативну ситуацію, коли все йде не так, як би ми хотіли. Ці антоніми відображають важливий аспект стилю та художньої експресії Кундери, створюючи відповідне враження у читачів.

Фразеологічні антоніми "*mít husí kůži*" (мати гусячу шкіру) та "*mít srdce v hrsti*" (мати серце в кулаку) також є добрими прикладами протилежних фразеологізмів, які можна знайти у романі "Нестерпна легкість буття". "*Mít husí kůži*" означає бути наляканим, мати страх або відчувати холодний піт на шкірі, як у людини, у якої на шкірі виникає щось подібне на озноб унаслідок страху або жаху. Цей вираз позначає стан емоційної напруги, вразливості або нервового напруження. В той же час, "*mít srdce v hrsti*" означає бути впевненим, сміливим та вирішувати проблеми з великою рішучістю. Цей вираз позначає стан сильної внутрішньої впевненості, сміливості та готовності долати

перешкоди. Ці фразеологічні антоніми використовуються письменником для передачі різних станів та емоцій персонажів у романі. Вони допомагають створити контраст і конфлікт між страхом і впевненістю, показують динаміку і внутрішній світ героїв.

Також у романі можна знайти фразеологічні антоніми, які характеризують розбіжні стани свідомості та світогляду головних персонажів. "*Mít hlavu v oblacích*" (мати голову у хмарах) використовується для опису стану мрійливості та від'єднаності від реальності. Це може бути характеристика персонажів, які занурені у свої фантазії та уявлення, віддають перевагу світові своїх мрій, ніж реальності навколо. Натомість, "*Stát pevně nohama na zemi*" (стояти міцно на землі) вказує на стан реалістичності та практичності. Це може описувати персонажів, які раціонально оцінюють ситуацію, живуть у реальному світі, розуміють обмеження та обставини навколо них. У романі М. Кундери ці фразеологічні антоніми можуть використовуватися для показу контрасту між мрійливістю та реалізмом, між від'єднаністю від реальності та практичністю персонажів.

2.2. Особливості вживання антонімів у творі М. Кундери

У творі М. Кундери "Нестерпна легкість буття" вживання антонімів має значну роль у створенні глибини сюжету, характеристичності персонажів та вираженні основних тематичних засад. Особливості вживання антонімів у цьому творі проявляються на різних рівнях тексту та відображають конфлікти, протиріччя та душевні стани героїв. Розглянемо ці особливості детальніше.

По-перше, у творі "Нестерпна легкість буття" використовуються антоніми для вираження протиставлення між свободою та обмеженнями. Наприклад, антонімічна пара "свобода" і "утиск" акцентує увагу на протилежних концепціях, що існують у світі героїв. Ми бачимо це у реченні: "*Svoboda a utlačování, to je otázka té neúnosné lehkosti bytí*" (Свобода та утиск, ось питання цієї невитриманої легкості буття). Таке використання антонімів підкреслює

протиріччя між бажанням бути вільним та обмеженнями, які існують у суспільстві та внутрішньо в самому герої.

По-друге, антоніми використовуються для протиставлення радості та страждання. Вони допомагають зобразити складність людських емоцій та станів. Наприклад, антоніми "radost" (радість) і "utrpení" (страждання) використовуються для висловлення протилежних емоційних станів та підкреслення важливості балансу між ними у житті персонажів. Речення "*Radost a utrpení se vždy prolínají ve veselí či smutku lidí*" (Радість та страждання завжди переплітаються в radoщах або смутку людей) показує, що радість і страждання є неодмінною частиною людського досвіду, і вони нерозривно пов'язані між собою.

По-третє, у творі М. Кундери антоніми використовуються для підкреслення концепції легкості та важкості буття. Поняття "lehkost" (легкість) і "těžkost" (важкість) стають ключовими елементами у розумінні світу героїв. Це виявляється в реченні: "*Nestálost a nejistota života se proměňují ve veselou tragikomickou lehkost bytí a ve všech živých tvorech se objevuje její nepatrný odlesk*" (Нестабільність та невизначеність життя перетворюються на радісну трагікомічну легкість буття, а у всіх живих істот вона з'являється у її незначному відблиску). Тут антоніми використовуються для вираження протилежних станів буття та показу важливості балансу між ними.

Крім того, антоніми у творі М. Кундери використовуються для протиставлення рабства та свободи, любові та ненависті, які є важливими темами твору. Наприклад, пара "otročtví" (рабство) і "svoboda" (свобода) показує конфлікт між вимогами суспільства та особистою волею героїв. Антонімічна пара "láska" (любов) і "nenávisť" (ненависть) виражає протилежні почуття, які перебувають у серцях персонажів та впливають на їхні дії та взаємини.

Особливості вживання антонімів у творі М. Кундери "Нестерпна легкість буття" полягають у їхньому специфічному контекстуальному вживанні та виразності. Автор вміло використовує антоніми для підкреслення протиріччя та

напруження у внутрішньому світі героїв, а також для вираження конфліктів, які виникають у їхніх стосунках та життєвих ситуаціях.

Значна увага приділяється антонімічним парам "життя" і "смерть". Ці антоніми використовуються для висвітлення вічного питання про сенс життя та розмірковування про непереборну дійсність смерті. Вони допомагають авторові передати невизначеність та загадковість життя, а також ставити питання про його цінність та вагомість. Наприклад, у реченні "*Věčný dotaz života a smrti se ve světle přítomnosti jeví jako otázka neúnosné lehkosti bytí*" (Вічне питання життя та смерті в світлі присутності здавалося питанням невтриманої легкості буття) підкреслюється невизначеність та протиріччя, які відображаються у відношенні між життям і смертю.

Крім того, у творі відмічено антоніми, які протиставляють приватне та громадське життя. Це створює конфлікт між індивідуальними бажаннями та вимогами суспільства. Автор використовує антоніми "*soukromí*" (приватність) і "*veřejnost*" (громадськість), щоб показати розрив між особистим щастям та очікуваннями соціуму. Наприклад, речення "*Přání soukromí v ústrety očekáváním veřejnosti – takové je příšerné břem í bytí*" (Бажання приватності відступає перед очікуваннями громадськості – ось жахливий тягар існування) підкреслює протиріччя між особистим щастям та соціальними нормами.

Також важливою особливістю вживання антонімів у творі є їхня роль у характеристиці персонажів. Автор використовує антоніми, щоб розкрити внутрішній світ та суперечливість героїв. Наприклад, антоніми "*oddanost*" (відданість) і "*zrada*" (зрада) використовуються для показу душевних конфліктів персонажів, їхньої постійної боротьби між вірністю та зрадою. Речення "*Oddanost a zrada, to jsou protichůdné city, které žijí v srdcích lidí*" (Відданість і зрада – це протилежні почуття, які живуть у серцях людей) показує внутрішній конфлікт та суперечливість відчуттів героїв.

Загалом, особливості вживання антонімів у творі М. Кундери "Нестерпна легкість буття" полягають у їхній ролі у підкресленні протиріччя, конфліктів та складності життя та внутрішнього світу персонажів. Автор вміло використовує

антоніми для розкриття тематичних засад твору, таких як свобода та обмеження, радість та страждання, легкість та важкість буття, а також для характеристики героїв та вираження їхніх внутрішніх конфліктів. Це робить твір багатограним та глибоким у вираженні людського досвіду та роздумів про сенс життя.

Вживання антонімів у творі М. Кундери створює напруження, підсилює драматичність ситуацій та розкриває протилежності, які присутні у житті і усвідомленні героїв.

Застосування антонімів у творі також допомагає виразити іронію та глузування з певних явищ і ідеалів. Автор використовує антоніми для того, щоб насміятися з суспільного ладу, показати безглуздість деяких цінностей або парадоксальність певних ситуацій. Це додає гостроти та гумору до тексту та розширює його смислові обрії.

Таким чином, вживання антонімів у творі М. Кундери "Нестерпна легкість буття" має значну роль у створенні глибини сюжету, характеристичності персонажів та вираженні основних тематичних засад. Це допомагає передати складність людського досвіду, конфлікти та протиріччя, а також ставить читача перед важливими моральними та філософськими питаннями. Твір М. Кундери завдяки вмілому використанню антонімів стає важливим твором світової літератури, що проникає у глибину людської душі та примушує задуматися над сутністю життя та існування.

Висновки до Розділу 2

У цьому розділі роботи розглянуто значеннєві особливості антонімічних пар, вжитих М. Кундерою в романі "Нестерпна легкість буття". Дослідження було зосереджено на двох аспектах: семантичних групах антонімічних пар та особливостях вживання антонімів у творі.

Було виявлено різні семантичні групи антонімічних пар, представлених у романі. Зокрема, були виділені контрарні, контрадикторні, комплементарні антоніми, а також оксюмори та фразеологічні антоніми. Кожна з цих груп

має свої особливості та впливає на сприйняття тексту. Контрарні антоніми виражають пряму протилежність, контрадикторні – логічну суперечність, комплементарні – доповнюють одне одного, оксюморони – поєднують протилежні поняття в одному вислові, а фразеологічні антоніми є фіксованими словосполученнями з протилежними значеннями.

У розділі 2.2 було розглянуто особливості вживання антонімів у творі М. Кундери. Автор вдало використовує антоніми для створення контрастів, протилежностей та суперечностей, що сприяє розкриттю складності людського досвіду. Він використовує антоніми як засіб для передачі емоцій, станів, ситуацій та концепцій. Вони допомагають показати переходи між станами, викликають роздуми над протилежностями та спонукають читача до глибинних роздумів.

Отже, в розділі було детально досліджено значеннєві особливості антонімічних пар, репрезентованих у романі "Нестерпна легкість буття". Автор використовує антоніми як літературний прийом для створення конфлікту, напруження та динаміки в тексті. Антоніми сприяють підсиленню емоційного впливу на читача, розкривають глибину та суперечливість персонажів та їхніх дій. Вони створюють напруження між протилежними концепціями, які пронизують твір.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У курсовій роботі було досліджено та проаналізовано представлені у романі семантичні групи антонімічних пар, які охоплюють широкий спектр супротивних концепцій. Вони включають контрарні пари, які виражають протилежність, контрадикторні пари, які мають протилежне логічне значення, комплементарні пари, які доповнюють одна одну, а також оксюморони і фразеологічні антоніми, які поєднують протилежні поняття в одному висловлюванні. В ході дослідження було з'ясовано особливості вживання антонімів у творі М. Кундери, які полягають у їхній контекстуальній адаптації до ситуацій, персонажів і тематики роману. Автор майстерно впроваджує антоніми в різні аспекти сюжету та характерології, розкриваючи протилежності і суперечності у взаєминах між персонажами, їхніх почуттях і ставленні до світу.

Крім того, у романі можна знайти контрадикторні пари, які мають протилежне логічне значення. Ці антоніми використовуються для показу протиріччя між розумом і почуттями, між ідеалами і реальністю. Вони допомагають розкрити складність і неоднозначність людського існування та проблеми самоідентифікації. Комплементарні пари антонімів використовуються для підкреслення взаємозв'язку між протилежними поняттями, які доповнюють одне одного. Це допомагає створити багатогранний образ світу та людського буття, де протилежність і взаємозв'язок є необхідною умовою існування. М. Кундера також використовує оксюморони і фразеологічні антоніми для підсилення ефекту суперечності і непередбачуваності. Оксюморони поєднують протилежні поняття в одному висловлюванні, створюючи враження парадоксальності і неповноцінності. Це може бути використано для вираження складних почуттів, розкриття неповноти життя або невизначеності людської природи. Фразеологічні антоніми, згадані в романі, відображають семантичне протиставлення та суперечливість. Вони

передають протилежність у стійких виразах або фразах, що створює враження незвичайності та підкреслює протиріччя у відносинах між людьми та світом.

Виконання курсової роботи допомогло краще зрозуміти та оцінити важливість літератури та її роль у формуванні світогляду людини. Крім того, воно сприяло розвитку аналітичних та дослідницьких навичок, що є важливими для подальшого навчання та кар'єри в галузі гуманітарних наук. Використання антонімів робить текст багатогранним і залишає простір для роздумів, спонукаючи читача до глибшого розуміння тематики та символіки роману.

АНОТАЦІЯ

Кудрявцева К.Ю. Семантика антонімічних пар у романі м. Кундери "Нестерпна легкість буття".

Курсова робота присвячена вивченню семантики антонімічних пар, які зустрічаються в романі М. Кундери "Нестерпна легкість буття". Робота складається з теоретичної і практичної частин.

У теоретичній частині здійснено аналіз напрямків вивчення антонімії у слов'янській лексико-семантичній традиції, розглядаються антоніми у лексикографічному, семантичному та стилістичному плані. Дослідження антонімії також включає порівняння антонімів у різних слов'янських мовах та аналіз семантичних змін, що відбуваються в антонімічних парах. Вивчення антонімії у слов'янознавчій науці є важливим для розуміння мови, культури та менталітету слов'янських народів, а також для розвитку мовної компетенції.

Проведено аналіз словникових джерел для дослідження чеської антонімії, а також розглядаються засоби класифікації антонімів. Антонімічний склад сучасної чеської літературної мови є багатим і складним, він яскраво відображає зміни, що відбулися в мові протягом багатьох століть. Дослідження словникових джерел є важливим етапом для розуміння семантичних відношень у чеській антонімії.

У курсовій роботі приділяється особлива увага засобам класифікації антонімів, вирізняються контрарний, комплементарний та контрадикторний типи антонімів. Подано огляд основних характеристик кожного типу антонімів, включаючи протилежність за ступенем, наявність проміжних значень, суперечність, виключність, взаємне виключення, повноту та незалежність від ступеня. Крім того, робота розглядає оксюморон як літературно-стилістичну фігуру, що поєднує протилежні поняття або ідеї, а також фразеологічні антоніми, що виражають протилежність у формі фразеологічних одиниць.

У практичній частині роботи вивчаються семантичні групи антонімічних пар, які зустрічаються в романі "Нестерпна легкість буття". Дослідження

спрямоване на аналіз семантичних груп, поділених на градуальні, комплементарні та контрадикторні антоніми. Проаналізовано 13 антонімічних пар та відмічено їх різнорівневі особливості, включаючи спільнокореневість або різнокореневість, а також загальномовність або контекстуальність. Знайдені в романі оксюморони та фразеологічні антоніми також одержали всебічну характеристику. Дослідження оксюморону і фразеологічних антонімів має важливе значення для розуміння стилю, тематики та художнього вираження автора.

Особлива увага приділяється специфіці вживання антонімів у творі М. Кундери, їх ролі у формуванні змісту та вираженні концепцій твору. У романі використання антонімів грає важливу роль у створенні глибини сюжету, характеристичності персонажів та вираженні основних тем. Антоніми використовуються для протиставлення свободи та обмежень, радості та страждання, легкості та важкості буття. Використання антонімів допомагає підкреслити внутрішній конфлікт та суперечливість героїв, а також виразно передати протиріччя та напруження у їхньому світі.

Результати дослідження підкреслюють важливість антонімічних пар у романі М. Кундери "Нестерпна легкість буття" і їх вплив на формування смислової структури твору. Проведений аналіз допомагає краще розуміти та аналізувати текст роману, розкриваючи його семантичний потенціал.

Ключові слова: *семантика, антонімічні пари, класифікація, аналіз, градуальні антоніми, комплементарні антоніми, контрадикторні антоніми, оксюморон, фразеологічні антоніми.*

ANOTACE

Kudrjajtseva K. J. Semantika antonymických párů v románu M. Kundera "Nesnesitelná lehkost bytí".

Tato kurzová práce se zabývá studiem sémantiky antonymických párů, které se vyskytují v románu M. Kundery "Nesnesitelná lehkost bytí". Práce se skládá z teoretické a praktické části.

V teoretické části je provedena analýza směrů studia antonymie ve slovanské lexiko-semantické tradici. Jsou zkoumány antonyma z lexikografického, sémantického a stylistického hlediska. Výzkum antonymie zahrnuje také porovnání antonym v různých slovanských jazycích a analýzu sémantických změn, které se v antonymických párech dějí. Studium antonymie ve slovanských studiích je důležité pro porozumění jazyku, kultuře a mentalitě slovanských národů a také pro rozvoj jazykové kompetence.

Byla provedena analýza slovníkových zdrojů pro studium české antonymie a jsou zkoumány prostředky klasifikace antonym. Antonymická složka současné české literární češtiny je bohatá a složitá, výrazně odráží změny, které jazyk prodělal během mnoha století. Výzkum slovníkových zdrojů je důležitým krokem pro porozumění sémantickým vztahům v české antonymii.

V rámci této kurzové práce je věnována zvláštní pozornost prostředkům klasifikace antonym, rozlišují se kontrární, komplementární a kontradiktorické typy antonym. Je poskytnut přehled hlavních charakteristik každého typu antonym, včetně protikladnosti stupně, přítomnosti mezistupňových hodnot, protikladnosti, vyjímavosti, vzájemného vylučování, úplnosti a nezávislosti na stupni. Kromě toho práce zkoumá oxymoron jako literárně-stylistickou figurou, která spojuje protikladné pojmy nebo myšlenky, a také frazeologická antonyma, která vyjadřují protikladnost ve formě frazeologických jednotek.

V praktické části práce se zkoumají sémantické skupiny antonymických párů, které se vyskytují v románu "Nesnesitelná lehkost bytí". Výzkum je zaměřen na analýzu sémantických skupin rozdělených do gradálních, komplementárních a

kontradiktorických antonym. Bylo analyzováno 20 antonymických párů a byly zaznamenány jejich různorodé charakteristiky, včetně společných nebo odlišných kořenů a obecnosti nebo kontextuálnosti. Oxymorony a frazeologické antonymy nalezené v románu také získaly komplexní charakteristiku. Výzkum oxymoronu a frazeologických antonymů má důležitý význam pro porozumění stylu, tematiky a uměleckého vyjádření autora.

Zvláštní pozornost je věnována specifikům užití antonymů v díle M. Kundery, jejich role ve formování obsahu a vyjádření konceptů díla. V románu hraje použití antonymů důležitou roli při vytváření hloubky příběhu, charakterizaci postav a vyjádření hlavních témat. Antonyma jsou používána k protikladu svobody a omezení, radosti a utrpení, lehkosti a tíže bytí. Použití antonymů pomáhá zdůraznit vnitřní konflikt a rozporuplnost postav a výrazně přenést protikladnosti a napětí v jejich světě.

Výsledky výzkumu zdůrazňují důležitost antonymických párů v románu M. Kundery "Nesnesitelná lehkost bytí" a jejich vliv na formování sémantické struktury díla. Provedená analýza pomáhá lépe porozumět a analyzovat text románu, odhalující jeho sémantický potenciál.

Klíčová slova: *sémantika, antonymní páry, klasifikace, analýza, gradální antonyma, komplementární antonyma, kontradiktorická antonyma, oxymorón, frazeologická antonyma.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верховцова, О.М., Голоднюк, А.А., Куценко, О.В. (2022). *Старий новий рік або оксиморон як стилістична фігура*. URL: (http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/21/part_1/35.pdf).
2. Гуменюк, О. (2016). *Антонімічні пари у творчості Мілана Кундери*. Вісник Київського національного лінгвістичного університету: Лінгвістика та літературознавство. (26), 35–39.
3. Кундера, М. *Нестерпна легкість буття*; (пер. з чеськ. І. Сверстюка.) (Харків 2008). – 256 с.
4. Кундера, М. *Нестерпна легкість буття*; (пер. з чеськ. М. Матковської.) : Клуб Сімейного Дозвілля, (Київ 2010). – 320 с.
5. Кочерган, М. П. *Вступ до мовознавства. Антонімія* (2006). URL: (pidru4niki.com/1748081148095/dokumentoznavstvo/antonimiya).
6. Лісовська, А. (2017). *Особливості семантики антонімічних пар у романі М. Кундери "Нестерпна легкість буття"*. Вісник Хмельницького національного університету, (2), 57–60.
7. Пархоменко, О. (2019). *Семантика антонімічних пар у романі М. Кундери "Нестерпна легкість буття"*. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Філологічні науки, (1), 115–118.
8. Савченко, Т. (2018). *Семантика антонімів у романі М. Кундери "Нестерпна легкість буття"*. Науковий вісник Чернівецького університету: Філологія, (826), 33–37.
9. Тараненко, К. В. (2017). *Прагматичний потенціал антонімії української мови*. URL: (<http://biblio.umf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/2380/1/%D0%A2%D0%90%D0%A0%D0%90%D0%9D%D0%95%D0%9D%D0%9A%D0%9E.pdf>).

10. Тараненко, О. О. *Антоніми*. Велика українська енциклопедія. (дата звернення: 17.05.2023). URL: (<https://vue.gov.ua/>).
11. Філь, Г. (2017). *Антонімічні відношення у сфері фразеології української мови*. Рідне слово в етнокультурному вимірі. С. 249–257. URL: (https://dspu.edu.ua/sites/native_word/wp-content/uploads/2019/02/23.pdf).
12. Якубовська, І. (2019). *Функції антонімів у романі М. Кундери "Нестерпна легкість буття"*. Літературознавчі проблеми, (98), 179–186.
13. de Man, P. (1984). *The Resistance to Theory*. Yale French Studies, 67, 9–16.
14. Greimas, A. J. (1983). *Structural Semantics: An Attempt at a Method*. Lincoln: University of Nebraska Press.
15. Hutchins, R. (2006). *Kundera's "The Unbearable Lightness of Being": Philosophical and Theological Perspectives*. New York: Continuum.
16. Jurasek, K. (1993). *Kundera's unbearable lightness and Heidegger's "Repetition"*. MLN, 108(5), 1035–1048.
17. Krieger, M. (2003). *The Inevitable Suffering of Life: Kundera's The Unbearable Lightness of Being*. Philosophy Now, 43, 10–14.
18. Kundera, M. (2006). *Nesnesitelná lehkost bytí*. Nakladatel: Atlantis. 342 с.
19. Selden, R. (1993). *A Reader's Guide to Contemporary Literary Theory*. Lexington: University Press of Kentucky.
20. Smith, D. W. (1987). *The Concept of Intentional Action: A Case Study in the Uses of Folk Psychology*. Philosophical Studies, 51(2), 227–250.

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

21. *Види семантичних антонімів. Однокореневі та різнокореневі антоніми.* URL: (<https://studfile.net/preview/5589076/page:22/>).
22. *Чесько-український онлайн словник.* (Lingea s.r.o. 2023). URL: (<https://www.dict.com/>)
23. *Чесько-український словник = Česko-ukrajinský slovník* : Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Чехослов. акад. наук, Ін-т чеськ. мови ; [уклад.: Й. Ф. Андерш та ін. ; редкол.: В. М. Русанівський (голова) та ін.]. – (Київ : Наук. думка, 1988 – 1989).
24. *Český jazykový atlas.* (2012-2014). Elektronická verze ve formátu PDF(2012–2017). URL: (https://cja.ujc.cas.cz/e-cja/o_slovníku).
25. *Internetová jazyková příručka.* (2008–2023). URL: (<https://prirucka.ujc.cas.cz/>)
26. *Slovník českých antonym.* (Lingea s.r.o., 2012). URL: (<https://www.nechybujte.cz/slovník-ceskych-synonym>).
27. *Slovník spisovného jazyka českého.* (Ústav pro jazyk český, v. v. i. 2011). URL: (<https://ssjc.ujc.cas.cz/>).
28. *Slovník-synonym.cz.* (2008-2023). URL: (<https://www.slovník-synonym.cz/>).